

Vývoj Tisovej percepcie slovenskej otázky v rokoch 1920 – 1938

Martin Vašš

Jozef Tiso vnímal slovenskú otázku v období tesne po prevrate, na začiatku 20. rokov, najmä cez náboženskú prizmu, t. j. ako otázku rezistencie voči sekularizmu a ateizmu, nositeľmi ktorého boli v jeho očiach predstavitelia českej politickej elity a nositelia českého kultúrneho kontextu na Slovensku v podobe českých učiteľov a úradníkov.¹ Slovenský národ sa podľa neho po vzniku ČSR dostal do stavu „*zúrivého politického a svetonázorového boja*“, ktorý bol podľa jeho názoru na Slovensko importovaný z Čiech a Moravy.² V roku 1920 uviedol ako hlavný dištinkatívny znak slovenského národa oproti iným národom jeho „dušu“, ktorá bola postavená na idey „slovenskosti“ a „kresťanstva“.³ Skutočnosť, že Tiso operoval s týmito pojmami, nie je náhoda, pretože tieto dve idey boli základnými ideovými platformami politického programu ľudovej strany, vyjadrenými v hesle „*Za Boha – za národ*“.⁴ V tomto smere bolo Tisove vymedzenie národa na začiatku 20. rokov postavené najmä na metafyzických (katolíckych) princípoch.⁵

To však neznamená, že by Tisov nacionalizmus nebol spojený so sociálnym aspektom. Svedčí o tom jeho protičeský a protižidovský charakter, ktorého primárnou motiváciou bolo jeho vedomie sociálno-ekonomickej dominantnosti (resp. nadradenosti) Čechov a Židov vo vzťahu k Slovákom.⁶ Sociálne problémy slovenskej spoločnosti navrhoval riešiť na základe princípov pápežských encyklík.⁷ Je evidentné, že Tisovou požiadavkou od začiatku 20. rokov bola možnosť prevzatia moci na Slovensku do „slovenských rúk“, čo je kľúčovou požiadavkou každého nacionalizmu: „*My sme doma – my máme v prvom rade právo si rozkazovať v domove našom*...“⁸

Tiso uvádzal v 20. rokoch ako hlavný argument v prospech autonómie Slovenska Pittsburskú dohodu, ktorú chápal ako dokument, v ktorom sú obsiahnuté garancie slovenskej

¹ TISO, Jozef. *Prejavy a články (1913-1938)*. Zv. I. Fabricius, Miroslav – Suško, Ladislav. (eds.) Bratislava : AEP, 2002, s. 100, 108 a n.

² *Tamže*, s. 171.

³ *Tamže*, s. 101.

⁴ *Tamže*, s. 102.

⁵ Tiso v článku *Prečo sa združujeme* (1923) uviedol: „*Len náboženstvo vie povzbudzovať k láske národu*...“ *Tamže*, s. 125.

⁶ Tiso sa v článku *Hyeny na Slovensku* (1920) vyjadril: „...*dnes sú už len dvaja páni na Slovensku...: židia a dietovaní Česi*.“ *Tamže*, s. 104.

⁷ KAMENEC, Ivan. *Tragédia politika, kňaza a človeka. Dr. Jozef Tiso 1887 – 1947*. Bratislava : Archa, 1998, s. 37. Podľa Milana S. Ďuricu Tiso pri uvažovaní nad sociálnou rovinou slovenskej otázky najviac ovplyvnila encyklika pápeža Leva XIII. *Rerum novarum*. ĎURICA, Milan S. *Jozef Tiso 1887 – 1947. Životopisný profil*. Bratislava : Lúč, 2006, s. 173.

⁸ TISO, ref. 1, s. 107.

národnej samobytnosti.⁹ Povýšil ju na posvätný (metafyzický) symbol a jej reprodukcia mala podľa neho byť v dome každého Slováka, pričom mala plniť funkciu náboženského symbolu, ktorý mal posilňovať vieru v realizáciu jej princípov.¹⁰ Program autonómie Slovenska bol pre Tisa aktuálnym dovtedy, kým bude existovať slovenský národ. Svedčí to o skutočnosti, že Tisove uvažovanie o štátoprávnom segmente slovenskej otázky bolo vsadené do rámca československého štátu.¹¹ Z hľadiska princípov obsiahnutých v Pittsburskej dohode pre neho bolo podstatné, že Slováci tu vystupujú, resp. mali vystupovať ako rovnocenný partner vo vzťahu k Čechom.¹² Okrem Pittsburskej dohody argumentoval v prospech autonómie Slovenska aj prirodzeným právom slovenského národa na sebaurčenie.¹³

Slovenskú ľudovú stranu chápal ako jedínú stranu, ktorá obhajuje záujmy slovenského národa a záujmy všetkých vrstiev. Dokonca videl aj analógiu medzi Mesiášom a ľudovou stranou, ktorú chápal ako „spasiteľa“ slovenského národa.¹⁴ Národ chápaný ako primárna hodnota vystupoval v Tisových predstavách ako jeden spoločenský celok, ktorý sa skladal z jednotlivých vrstiev. Tiso zdôrazňoval potrebu súčinnosti všetkých sociálnych vrstiev slovenského národa kvôli jeho presvedčeniu, že len táto jednotná súčinnosť môže zabezpečiť „*blaho celého národa*“.¹⁵ Slovenský národ vnímal primárne ako spoločenstvo chudobných ľudí a zastával názor, že medzi Slovákmi nie sú „*kapitalisti a boháči*“, ktorí sú podľa neho „*čechoslovákmi*“ a nie sú organizovaní v ľudovej strane.¹⁶

Uvedená charakteristika svedčí o jeho plebejskom ponímaní slovenského národa, teda o akomsi archetype, ktorý bol v tomto období vzhľadom na ekonomické a sociálne okolnosti prítomný v reflexiách o slovenskom národe.¹⁷ Tiso pri svojej reflexii ekonomického a sociálneho segmentu slovenskej otázky vychádzal z reálnej situácie, keď poukazoval na nedostatok slovenského kapitálu: „*Nemáme totižto kapitalistov*“.¹⁸ Ako možnosť vytvorenia konkrétneho nátlaku na prívržencov československej národnej jednoty Tiso navrhoval uplatňovať princípy ekonomického nacionalizmu, ktorý mal byť namierený

⁹ TISO, ref. 1, s. 137.

¹⁰ *Tamže*, s. 137-138.

¹¹ *Tamže*, s. 140.

¹² *Tamže*, s. 158.

¹³ *Tamže*, s. 150.

¹⁴ *Tamže*, s. 243.

¹⁵ *Tamže*, s. 152.

¹⁶ *Tamže*, s. 153.

¹⁷ Pozri MICHELA, Miroslav. *14. marec 1939 – medzi historickou udalosťou a symbolom*. In BYSTRICKÝ, Valerián – MICHELA, Miroslav – SCHVARC, Michal a kol. *Rozbitie alebo rozpad? Historické reflexie zániku Česko-Slovenska*. Bratislava : VEDA, 2010, s. 545.

¹⁸ TISO, ref. 1, s. 160.

predovšetkým na slovenských prívržencov československej národnej jednoty, resp. československých politických strán.¹⁹

Boju za autonómiu Slovenska pripisoval epistemologický rozmer, t.j. chápal ho ako „*boj pravdy slovenského národa*“.²⁰ Ako hlavné prekážky uskutočnenia autonómie, resp. nepriateľov na opačnej strane barikády, označil Čechov a slovenských prívržencov československej národnej jednoty. Tiso Čechov a slovenských „Čechoslovákov“ označil iba nepriamo: „...*bojuje proti nám vlastný brat (Čech, pozn. M. V.) i vlastná krv (,Čechoslováci*“, pozn. M. V.); *jeden z nevedomosti, nevediac chápať význam autonómie, iní zasa zo žiarlivosti, obávajú sa o svoju moc, o svoju nadvládu a o svoje výhody.*“²¹ Naopak, autonómia Slovenska mohla byť podľa jeho predstavy uskutočnená výlučne slovenskou ľudovou stranou, ktorej volebné výsledky mali byť podľa neho tiež argumentom pre zahraničné mocnosti na čele Spoločnosti národov.²² Už v roku 1924 prezentoval analogický vzťah medzi pojmami „Slovák“ a „ľudák“.²³

O rok neskôr podobný vzťah umiestnil medzi pojmy „autonomista“ a „katolík“, a to z jeho presvedčenia o podobnosti medzi obidvoma platformami, ktoré sa podľa neho vyznačovali vo vzťahu k im príbuzným platformám ich „strednosťou“. Katolicizmus bol podľa neho v strede medzi krajnosťami liberalizmu a socializmu, resp. komunizmu.²⁴ Autonomizmus bol v jeho ponímaní postavený na princípe stredu medzi centralizmom a federalizmom, čo svedčí o tom, že Tisove chápanie autonómie v 20. rokoch bolo postavené na princípe autonómie v pravom slova zmysle a nie na báze federácie, ako napr. prvý oficiálny návrh ľudovej strany na autonómiu Slovenska, ktorý bol podaný v poslaneckej snemovni 25. januára 1922.²⁵ Federalizmus v období 20. rokov ešte považoval za precedens k možnému rozbitiu štátneho útvaru.²⁶

Tiso si uvedomoval, že z hľadiska zabezpečenia kontinuity slovenskej kolektívnej identity je mimoriadne dôležitou otázkou slovenského školstva. V tomto smere mal negatívny postoj k praxi na slovenských (resp. československých) školách, prostredníctvom ktorých podľa neho chcel štát obráť Slovákov o ich slovenskú a kresťanskú identitu implantovaním idey československej národnej jednoty a myšlienok sekularizmu.²⁷ Účasť ľudovej strany

¹⁹ TISO, ref. 1, s. 160.

²⁰ *Tamže*, s. 170.

²¹ *Tamže*.

²² *Tamže*, s. 173.

²³ *Tamže*, s. 174.

²⁴ *Tamže*, s. 230.

²⁵ *Tamže*.

²⁶ *Tamže*.

²⁷ *Tamže*, s. 236.

vo vláde „panskej koalície“ Tiso zdôvodňoval očakávaním, že vzhľadom na výrazné zastúpenie katolíckych strán bude autonomistické požiadavky vnímať objektívnejšie, ako dovtedajšie „pokrokársko-socialistické vlády.“²⁸ Na základe Tisovho článku *Rozhodnutie padlo* (1926), v ktorom sumarizoval argumenty pre vstup do vlády sa dá preto predpokladať, že primárnym motívom HSĽS pre vstup do vlády bola možnosť vytvorenia občianskej vlády so silným katolíckym zastúpením, ktoré mohlo mať podľa Tisa „*takú silu, akej ani v bývalom Rakúsku ani v bývalom Uhorsku nebolo.*“²⁹ Ďalším rozhodujúcim motívom bolo Tisovo presvedčenie, že vstupom do vlády sa ponúka šanca presadiť autonómiu Slovenska cestou „zhora“, od ktorej očakával väčšiu úspešnosť, ako od zatiaľ neúspešnej cesty „zdola“.³⁰

V rozpočtovej debate na rok 1927 uviedol, že ľudová strana kvôli „*pokojnému riešeniu slovenskej otázky*“ v podobe autonómie bola ochotná vzdať sa kľúčových ministerstiev a rokovať.³¹ Argumentoval, že požiadavka autonómie nie je snahou o odtrhnutie Slovenska od republiky.³² Z hľadiska byrokracie naopak autonómia mohla podľa neho odľahčiť ústredný byrokratický aparát a umožniť presnejšie prevedenie predpisov.³³ Slovensko nebolo podľa jeho názoru možné spravovať rovnakým spôsobom ako české a moravské krajiny.³⁴ Argumentoval tiež rozdielmi vyplývajúcimi z rozdielnych mentalít, historického vývoja, českým pokrokárstvom a slovenským konzervativizmom a konfliktom záujmov intelektuálov i manuálne pracujúcich zo Slovenska a Čiech.³⁵ Od vlády, súčasťou ktorej bola HSĽS, očakával, že budú „*položené aspoň prvopočiatočné zárodky autonómie Slovenska*“.³⁶ Hlavnou a momentálne konkrétnou formou riešenia slovenskej otázky mala byť podľa Tisa reforma správy na Slovensku v podobe krajinského zriadenia.³⁷

Župné zriadenie odmietal z dôvodu, že Slovensko sa v ňom ako administratívna entita strácalo, resp. „*rozpúšťalo*“.³⁸ Bratislava sa podľa neho mala stať sídlom slovenského krajinského zastupiteľstva, ktoré označil ako snem.³⁹ Právomoci slovenského krajinského zastupiteľstva však mali od snemu v pravom zmysle slova ďaleko. Právomoci krajinského prezidenta nemali byť podľa neho o nič menšie ako právomoci zrušeného úradu ministra

²⁸ TISO, ref. 1, s. 261.

²⁹ *Tamže*, s. 260.

³⁰ KAMENEC, ref. 7, s. 46.

³¹ TISO, ref. 1, s. 262.

³² *Tamže*, s. 263.

³³ *Tamže*.

³⁴ *Tamže*, s. 264.

³⁵ *Tamže*, s. 260.

³⁶ *Tamže*, s. 265.

³⁷ KAMENEC, ref. 7, s. 44.

³⁸ *Tamže*.

³⁹ TISO, ref. 1, s. 270.

s plnou mocou pre správu Slovenska.⁴⁰ Argumentoval, že účasť HSĽS vo vláde občianskej koalície zachránila územnú celistvosť Slovenska, ktoré bolo predtým dezintegrované župným zriadením, ktoré najviac presadzovali socialisti. Tiso uviedol: „*Strana svojím vstupom do vládnej väčšiny občianskej zachránila celistvosť Slovenska, ktoré socialistický režim rozdrobil na všelijaké župné číslice a zotrel ho z mapy republiky. Ľudová strana dala mu naspäť jeho meno: Slovenská krajina.*“⁴¹

Skutočnosť, že Slovensko získa po krajinskej reforme podobu Slovenskej krajiny, Tiso hodnotil vo vzťahu k formácii slovenského národa vysoko pozitívne. Tiso to vyjadril slovami: „*Reforma verejnej správy začne pomaly budovať túto Slovenskú krajinu v prospech národa.*“⁴² Krajinská reforma mala podľa neho aj potenciál na riešenie hospodárskych problémov Slovenska.⁴³ Podľa jeho názoru krajinské zriadenie sčasti realizovali aj princípy obsiahnuté v Pittsburskej dohode. Tieto hodnotenia však treba vnímať v kontexte účasti HSĽS vo vláde, nakoľko v 30. rokoch sa Tisove vyjadrenia zo štátoprávneho hľadiska posúvajú do radikálnejšej (federalistickej) roviny.⁴⁴ Po desiatich rokoch existencie republiky si Tiso začal sám uvedomovať, že slovenský národ sa nachádza na konci procesu formovania sa na moderný politický národ.

Toto štádium slovenského národa vyjadril metaforicky: „*Slovenský ľud v tejto republike prežil už svoj detský vek, slovenský národ hlási sa po uplynulom desaťročí k svojej ani nie už mladosti, ale k plnoletosti, k veku mužnému. Slovenský národ v tejto republike už nechce len vyslovovať svoje túžby, ale chce vládnuť a túto republiku spravovať...*“⁴⁵ Slovenská krajina z tohto hľadiska bola podľa neho veľmi dôležitým fundamentom na možnosť uplatnenia politických atribútov slovenského národa v podobe autonómie Slovenska: „*Slovenská krajina je teraz ten pozemok, na ktorom sa bude autonómia stavať.*“⁴⁶ Hlavnými prekážkami pri procese prehlbovania slovenského národného povedomia boli podľa Tisa „*čechoslovakizmus a internacionalizmus*“.⁴⁷ Slovenská otázka by prestala byť podľa neho problémom v okamihu, keď sa česko-slovenský štát prebuduje na princípe zväzku rovného s rovným.⁴⁸

⁴⁰ TISO, ref. 1, s. 272.

⁴¹ *Tamže*, s. 278.

⁴² *Tamže*, s. 268.

⁴³ *Tamže*, s. 285.

⁴⁴ *Tamže*.

⁴⁵ *Tamže*, s. 288.

⁴⁶ *Tamže*, s. 288.

⁴⁷ *Tamže*, s. 293.

⁴⁸ *Tamže*, s. 294.

Na konci 20. rokov bol Tiso iniciátorom založenia národohospodárskeho zboru Považia ako určitej alternatívy prostredníctvom tohto orgánu riešiť ekonomické problémy regiónu.⁴⁹ Hlavným cieľom zboru mala byť práca na objektívnych faktoch, ktoré mali byť posúvané na kompetentné miesta. Národohospodársky zbor Považia mal byť dobrovoľným združením obcí a okresov, ktorý mal dodať väčšiu autoritu pri vymáhaní záujmov tohto regiónu.⁵⁰ Medzi záujmy zboru mali patriť dopravné otázky – železnica, cesty a mosty, ale rovnako aj vodovody, kanalizácia, meliorácie, elektrifikácia vidieka a cestovný ruch v regióne.⁵¹ Za hlavný problém, ktorý mal zbor riešiť, určil nezamestnanosť a s tým spojenú podporu priemyselných podnikov v regióne.⁵² Tieto Tisove aktivity svedčia o tom, že sa koncom 20. rokov pokúsil využiť aj prístupy regionalizmu ako kompromisnú formu pri riešení aktuálnych problémov Slovenska.

Slovenskú otázku aj na začiatku 30. rokov Tiso chápal predovšetkým ako etnický problém, teda ako problém otázky uznania samobytnosti slovenského národa. Tiso 20. októbra 1933 v poslaneckej snemovni uviedol: *„Nie územie v prvom rade, nie cesty, nie vodovody, nie kanalizácie, ale slovenský národ s jeho etnografickým základom, s jeho tisícročnou minulosťou, so svojou rečou, so svojou kultúrou, so svojím nárokom na budúcnosť, svojsky sa vyvíňovať, to je slovenský problém.“*⁵³ Pri inej príležitosti 5. decembra 1935 uviedol: *„Slovenský problém je problémom slovenského nacionalizmu. Je otázkou pripustenia slovenského nacionalizmu alebo popierania slovenského nacionalizmu.“*⁵⁴

Štátoprávnym vyjadrením samobytnosti slovenského národa mala byť autonómia Slovenska, požiadavku ktorej nevymedzil len do časového rámca trvania ČSR, ale ako všeobecný princíp vyplývajúci z existencie slovenského národa: *„Základom autonómie slovenského národa je tá historická nepretržitá čiara života národa slovenského, na ktorej sa národ slovenský v povedomí svojej národnej samobytnosti odjakživa pohyboval. Nie momentálna bieda, ani nie náhodilá nálada vyvolaná okolnosťami, lež história slovenského národa je základom autonómie.“*⁵⁵ Tiso bol zástancom politickej autonómie Slovenska, ktorá

⁴⁹ TISO, ref. 1, s. 298.

⁵⁰ *Tamže.*

⁵¹ *Tamže.*

⁵² *Tamže.*

⁵³ *Tamže*, s. 402.

⁵⁴ *Tamže*, s. 474.

⁵⁵ *Tamže*, s. 371.

bola podľa neho realizovaním práv slovenského národa a vyvrcholením jeho etnického doformovania.⁵⁶

Národ bol pre neho kľúčový pojem a preto ho aj kládol hierarchicky nad pojem štátu.⁵⁷ Štát mal podľa Tisa slúžiť národu a nie naopak.⁵⁸ Hierarchické kladenie národa nad štát svedčilo o tom, že ČSR vnímal iba ako štátnu formu, ktorej účelnosť vo vzťahu k záujmom slovenského národa mohla byť kedykoľvek podrobovaná politickým úvahám. Celoštátne záujmy z tohto hľadiska neboli pre Tisa podstatné (resp. prvoradé), podobne ako pre celú HŠĽS.⁵⁹ V ich prípade išlo o aplikáciu nacionalistického spôsobu uvažovania, ktoré sa vyznačuje nacionálnym egocentrizmom. V rámci tohto spôsobu chápania slovenskej otázky bolo logické, že ľudáci mohli akceptovať nanajvýš politickú koncepciu československého národa. Na druhej strane ich koncept autonómie Slovenska bol ukotvený na báze existencie ČSR.⁶⁰

V 30. rokoch Tiso chápal slovenský národ na etnickom princípe a z toho odvodzoval aj jeho prirodzené právo na sebaurčenie.⁶¹ Národu pripisoval právo suverenity, pretože ho chápal ako mravný subjekt prirodzeného práva národov na samobytnú existenciu a na autonómne riadenie svojho osudu.⁶² Tu treba zdôrazniť, že Tisov argument suverenity slovenského národa sa stal okrem existencie Pittsburskej dohody dôležitým argumentom v prospech autonómie Slovenska. Argument suverenity slovenského národa bol produktom Tisovho politického pragmatizmu, pretože zo štátoprávneho hľadiska sa vyznačoval koncepciou flexibilitou. Na argument suverenity slovenského národa sa dala aplikovať akákoľvek forma autonómie Slovenska, resp. česko-slovenská federácia. Štátna samostatnosť Slovenska v Tisovom vedomí počas existencie predmníchovskej ČSR nefigurovala.⁶³

Neustále odmietal koncepciu etnického československého národa, ktorú považoval za ahistorickú a umelo skonštruovanú: „*Nedajme si nahovoriť, že sme československým národom. Na Slovensku musíme zametať slovenskou metlou a nie československou. Neuznávame československého národa, lebo to nepoznajú ani dejiny.*“⁶⁴ Slovenskú otázku

⁵⁶ *Tamže*, s. 307, 371.

⁵⁷ MURÍN, Karol. *Spomienky a svedectvo*. Partizánske : Garmond, 1992, s. 90.

⁵⁸ Tiso bol známy pomerne častým prezentovaním spomínanej zásady: „...národ je prednejší než štát, akonáhle by sme slovenský národ ohrozený videli.“ TISO, ref. 1, s. 323.

⁵⁹ KRAJČOVIČ, Milan. *Slovenské národné hnutie v medzinárodnom kontexte. Od roku 1820 po vznik Slovenského štátu*. Bratislava : SAP, 2010, s. 440.

⁶⁰ *Tamže*, s. 441.

⁶¹ TISO, ref. 1, s. 268.

⁶² ĎURICA, Milan Stanislav. *Jozef Tiso (1887-1939)*. Zv. 1. Martin : Matica slovenská, 1992, s. 186.

⁶³ *Proces s dr. J. Tisom: Spomienky obžalobcu Antona Rašlu, obhajcu Ernesta Žabkayho*. Bratislava : Tatrapress, 1990, s. 120.

⁶⁴ TISO, ref. 1, s. 394.

vnímal len v rámci československého štátneho útvaru a odmietal štátoprávne usporiadanie s iným štátom: „*My Slováci sme si plne vedomí, že naše prirodzené miesto je v ČSR...Našou povinnosťou však je presvedčiť Čechov, že je potrebné upraviť vyriešením slovenského problému pomery v našej republike tak, aby sme v očiach zahraničnej verejnosti boli štátom konsolidovaným.*“⁶⁵

Napriek tomu, že pri nazeraní na slovenskú otázku vychádzal z etnického princípu, autonómiu Slovenska argumentačne ukotvil na teritoriálnom princípe, pretože si uvedomoval, že na základe etnického princípu by autonómiu mohli požadovať aj národnostné menšiny. Slovenské územie preto vymedzil teritoriálne, tak ako ho vymedzili pri vytvorení československého štátu a nie etnicky, čo by skomplikovalo územie so súvislým maďarským osídlením: „*Hlásame teda teritoriálnu autonómiu a nie národnú, aby sme zdôraznili zvrchovanosť slovenského národa na nerozdielnom území Slovenskej krajiny.*“⁶⁶

Tisova koncepcia autonómie mala rešpektovať štátnu zvrchovanosť ČSR, ktorej mali byť vyhradené všetky záležitosti okrem autonómnej administratívy, súdnictva a školstva. O všetkých autonómne vymedzených záležitostiach by rozhodoval snem slovenskej krajiny: „*Zvrchovanosti štátu vyhradené sú veci všetky mimo administratívy, súdnictva a školstva, ako to formulovala Pittsburská dohoda, o ktorých by rozhodoval snem slovenského národa.*“⁶⁷ Tiso teda aj v 30. rokoch argumentačne a koncepčne v plnej miere nadväzoval na Pittsburskú dohodu.⁶⁸

Autonómiu Slovenska chápal ako plné realizovanie suverenity slovenského národa: „*Autonómia Slovenska je realizovanie suverenity národa slovenského...Suverenita národa slovenského je podstatnou myšlienkou autonómie Slovenska.*“⁶⁹ Išlo mu v podstate o uplatnenie minimálnej formy slovenskej štátnosti v rámci ČSR: „*Ako národ chceme vládnuť a chceme ovládnuť Slovensko...nedáme si vyrvať z rúk právo, aby sme si ovládali Slovensko i teraz, a to úplne, aby sme slovenský chlieb, slovenské úrady, zem slovenskú dali do slovenských rúk.*“⁷⁰ Podstatným predpokladom dosiahnutia tohto stavu bola podľa Tisa jednota národa pod egidou HSLS: „*Jednota národa je k uplatneniu práv národa prvou a najpotrebnejšou podmienkou...preto si vzala naša strana ľudová...do programu svojho: zjednotiť národ v jeho zložkách a odtienkoch, aby všetci Slováci akéhokoľvek povolania*

⁶⁵ TISO, ref.1, s. 425.

⁶⁶ *Tamže*, s. 307.

⁶⁷ *Tamže*.

⁶⁸ *Tamže*.

⁶⁹ *Tamže*, s. 370-371.

⁷⁰ *Tamže*, s. 419. Na inom mieste Tiso uviedol: „*Autonómia je...čsl. štátnou formou samobytného národa slovenského.*“ *Tamže*, s. 426.

a zamestnania, ba i náboženského presvedčenia vystupovali jednotne ako Slováci v uplatňovaní práv slovenského národa.“⁷¹ Uvedené slová o jednote národa odhaľujú autoritatívny charakter Tisovho myslenia, ktoré vyplývalo z nacionalistickej, straníckej a konfesionalnej bázy.

Za ucelené riešenie slovenskej otázky pokladal autonómiu Slovenska⁷², spojenú s uznaním samobytnosti slovenského národa: *Slovenský problém uspokojive riešiť znamená definitívne stanoviť životné podmienky národa slovenského, aby mohol žiť tento národ a v plnej miere vyplniť svoje miesto v rodine národov mu vyznačené.*⁷³ V autonómii Slovenska videl aj možnosť ochrany slabšieho slovenského hospodárstva a od štátu očakával spravodlivejšie prerozdelenie prostriedkov na fungovanie slovenskej ekonomiky.⁷⁴ Nepriaznivú hospodársku situáciu Slovenska pripisoval centralizmu, ktorý podľa neho chcel Slovensko najprv hospodársky zničiť a potom ho ľahšie ovládnuť.⁷⁵ Prípadné hospodárske oživenie Slovenska pripisoval tiež autonómnu zriadeniu.⁷⁶

Tiso na pracovnom zjazde autonomistického bloku v Trenčíne 29. decembra 1932 zdôrazňoval, že prípadná autonómia Slovenska by nebola realizovaním štátnej suverenity slovenského národa a teda federácia v pravom slova zmysle, ale realizovanie suverenity slovenského národa, čiže autonómny postavením slovenského národa.⁷⁷ Napriek jeho zdôrazneniu, že realizácia suverenity slovenského národa v podobe autonómie Slovenska nie je realizáciou jeho štátnej suverenity na báze spojenia suverénneho českého a slovenského národa do spoločného štátneho zväzku, sa dá predpokladať, že koncept federácie bol v jeho vedomí pri nazeraní na riešenie slovenskej otázky už prítomný.⁷⁸

Na uvedenom pracovnom zjazde autonomistického bloku navrhol riešenie slovenskej otázky, ktoré malo byť bázou postupného budovania autonómie (resp. federácie) Slovenska.⁷⁹ Krajinské zastupiteľstvo malo získať legislatívnu právomoc v oblastiach školstva, súdnictva a verejnej správy. Na finančné zabezpečenie autonómnych rezortov mala autonómna správa

⁷¹ TISO, ref.1, s. 422.

⁷² Tiso v tejto súvislosti podotkol: „...slovenský národ je rovnocennou zložkou s národom českým a preto vidí vyriešenie slovenského problému len v autonómii.“ *Tamže*, s. 476.

⁷³ *Tamže*, s. 475.

⁷⁴ *Tamže*, s. 341.

⁷⁵ *Tamže*, s. 361.

⁷⁶ Tiso pripisoval autonómii riešenie hospodárskych problémov Slovenska: „Autonómia slovenská ako program znamená i tieto hospodárske otázky...ochranu nášho hospodárskeho života, znamená chlieb pre každého Slováka, znamená spravodlivé rozdelenie v tomto štáte.“ *Tamže*, s. 332. Pri inej príležitosti Tiso uviedol: „...len autonómia Slovenska zabezpečí Slovensku to, čo mu nielen podľa daňového kľúča patrí, lež čo je mu nevyhnutelne treba k všemožnému pozdvihnutiu jeho.“ *Tamže*, s. 343.

⁷⁷ *Tamže*, s. 371.

⁷⁸ *Tamže*.

⁷⁹ *Tamže*, s. 372-373.

sama vyberať dane a prirážky, z ktorých by odvádzala kvótu aj na ostatné rezorty.⁸⁰ Súčasťou tohto Tisovho návrhu bolo aj slovenské velenie vo vojsku s primeraným percentuálnym podielom Slovákov ako dôstojníkov i generálov, slovenskí vyslanci a konzuli v zahraničnej reprezentácii republiky a percentuálna účasť štátnych dodávkach. Prezident republiky mal byť striedavo Čech a a Slováč, sídliači striedavo v Prahe a v Bratislave.⁸¹

Tiso v 30. rokoch odmietal riešenie slovenskej otázky na podklade regionalizmu, a to z dôvodu regionalistického kladenía dôrazu na územie, s čím nesúhlasil, pretože tým sa podľa neho „*presunuje podklad slovenských práv z národa na mŕtve územie*“.⁸² Vo svojom prejave v poslaneckej snemovni 5. decembra 1935 dokonca prirovnal regionalistické hnutie k prístupu Veľkej Británie k svojej indickej kolónii: „*Odmietame regionalizmus, lebo má príchut' takéhoto kolonizátorského imperializmu*“⁸³ Pomerne citlivo vnímal aj jazykovú rovinu slovenskej otázky, ktorú navrhoval vyriešiť ústavným zrovnoprávnením slovenčiny s češtinou (resp. rozdelením termínu československý jazyk na český a slovenský jazyk), teda opustením koncepcie jedného československého jazyka v dvoch zneniach.⁸⁴

Tisovi nestačila iba administratívna autonómia (čím nesúhlasil s krajiniským zriadením), pretože zákony vydávané národným zhromaždením by naďalej platili vo všetkých oblastiach aj na Slovensku, čím by sa podľa neho nerešpektovali zásady Pittsburskej dohody, ktorá hovorila o vlastnej administratíve, súdnictve, školstve. Požadoval preto legislatívnu autonómiu, v rámci ktorej by slovenský snem vydával zákony platné v autonómnych oblastiach a Národné zhromaždenie zákony v spoločných oblastiach.⁸⁵ Po májových voľbách roku 1935 Tiso očakával postupné napĺňanie štyroch požiadaviek HSLS: uznanie samobytnosti slovenského národa, decentralizáciu výkonnej moci, nový jazykový zákon a legislatívny snem.⁸⁶

Decentralizáciu výkonnej moci Tiso v tomto období videl vo vybudovaní ministerstva pre Slovensko v Prahe so všetkými rezortnými oddeleniami, čím malo ísť o akúsi vládu pre Slovensko. V polovici 30. rokov zohral aktívnu úlohu v súvislosti s podporou voľby Edvarda Beneša za prezidenta, pretože očakával, že voľbou Beneša zo strany HSLS dôjde aj k pohybu v otázke autonómie Slovenska zo strany vedenia štátu. Tiso na adresu voľby E. Beneša zdôraznil: „*Voľba prezidenta neznamenalala len volebný akt...lež znamenala základný kameň*

⁸⁰ TISO, ref. 1, s. 373.

⁸¹ *Tamže*, s. 373.

⁸² *Tamže*, s. 425.

⁸³ *Tamže*, s. 476.

⁸⁴ *Tamže*, s. 472.

⁸⁵ *Tamže*, s. 437.

⁸⁶ *Tamže*, s. 454.

*pre budúci režim v štáte – šlo teda pri ňom o budúcnosť. Slovenský národ ťažko nesie, že ani v 17. roku jestvovania republiky nie je vyriešený slovenský problém a reprezentant slovenského národa, Hlinkova slovenská ľudová strana...bola zvedavá na túto budúcnosť režimu novým prezidentom inaugurovaného.*⁸⁷

Na Piešťanskom zjazde HSLS 20. septembra 1936 Tiso zradikalizoval svoje stanovisko chápania úlohy ľudovej strany pri riešení slovenskej otázky, keď hovoril o HSLS ako „jedinej reprezentantke slovenského národa“ a ešte o „jednom národe, jednej strane a jednom vodcovi pre jednotný postup všetkých síl v službe jedného národa.“⁸⁸ Akákoľvek jednota je však vždy spojená s asociáciou totalitného modelu. Podobne radikálne Tiso vnímal aj oponentov autonómie Slovenska, ktorých označil za nepriateľov slovenského národa: „Kto je však proti autonómii, proti tejto veľkej myšlienke, je proti slovenskému národu, lebo nechce Slovákom dopriať to, čo im prirodzeným právom patrí.“⁸⁹

Navyše u Tisa badať v tomto období otvorený príklon k federalistickému spôsobu riešenia slovenskej otázky. Dokumentuje to jeho výrok: „V republike bude dobre len vtedy, keď Slovákom bude rovnoprávny s Čechom. V Čechách bude panovať Čech a na Slovensku Slovákom.“⁹⁰ Otvorený príklon Tisa k federalistickému riešeniu slovenskej otázky a jeho interpretácie Pittsburskej dohody súvisí pravdepodobne s jeho pobytom v USA v rámci misie SSV medzi americkými Slovákami v mesiacoch september, október a november roku 1937.⁹¹ Určitú politickú radikalizáciu Tisa po návrate z pobytu v USA potvrdzujú aj maďarské dokumenty: „Zaujímavé je, že Tiso po návrate z Ameriky sa zmenil a zaujal veľmi ostrý opozičný postoj“⁹² Tiso aj zrejme preto začal Pittsburskú dohodu interpretovať cez federalistickú prizmu.

Vo svojom prejave v poslaneckej snemovni 30. novembra 1937 vyjadril odhodlanie stáť na zásadách štátoprávneho postavenia slovenského národa tak, ako si to predstavovali ešte žijúci podpisovatelia Pittsburskej dohody, a to tak, že „štátoprávny pomer štátov amerických k federatívnemu zväzku spojených štátov bol ten vzor“.⁹³ Jeho koncepcia riešenia slovenskej otázky sa už teda pohybovala v rovine federácie.

⁸⁷ BYSTRICKÝ, Valerián. *Dokumenty o postoji Eduarda Beneša k česko-slovenským vzťahom koncom tridsiatych a začiatkom štyridsiatych rokov.* In BYSTRICKÝ, Valerián. *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu.* Bratislava : Prodama, 2008, s. 262.

⁸⁸ TISO, ref. 1, s. 508.

⁸⁹ *Tamže.* s. 521.

⁹⁰ *Tamže.* s. 523.

⁹¹ KATUNINEC, Milan. *Dejiny Spolku svätého Vojtecha.* Trnava : Trnavská univerzita, 2004, s. 53-54.

⁹² KRAJČOVIČ, Milan. *Medzinárodné súvislosti slovenskej otázky 1927/1936 – 1937/1944. Maďarské dokumenty v porovnaní s dokumentmi v Bonne, Bukurešti, Viedni a Prahe.* Bratislava : 2008, s. 122.

⁹³ TISO, ref. 1, s. 526.

17. februára 1938 na rokovaní výkonného výboru HSĽS v Ružomberku vo vzťahu k slovenskej otázke označil za kľúčové dve požiadavky: uznanie samobytnosti slovenského národa a nový jazykový zákon, aby bola slovenčina úradným jazykom na Slovensku.⁹⁴

Odmietal koncepciu *Národnostného štatútu*, pretože by sa podľa neho slovenské národné a štátoprávne požiadavky postavili na úroveň menších. Trval na princípe rovnocenného partnerstva Čechov a Slovákov ako dvoch štátotvorných národov.

Po Hlinkovej smrti sa Tiso dostal do čela HSĽS a viedol augustové a septembrové rokovania o riešení slovenskej otázky s vládnymi činiteľmi, na podklade tretieho návrhu HSĽS o autonómii Slovenska z 5. júna 1938. Pri rokovaní Ľudákov s premiérom M. Hodžom na začiatku roku 1936 a 1938 o účasti vo vláde a riešení slovenskej otázky nedošlo k vzájomnému zblíženiu a dohode ani v procese prípravy národnostného štatútu, pretože HSĽS v lete 1938 išla vo svojom programe ďalej.⁹⁵ Navyše na žiadosť Ľudákov prevzal rokovanie s HSĽS prezident republiky E. Beneš, pretože Tiso vyhlásil, že bude mať dôveru len k dohode, ktorú garantuje prezident.⁹⁶

Tisovi išlo o to, aby prípadná dohoda o riešení slovenskej otázky nebola len výsledkom rokovaní slovenských politických činiteľov, ale aby do nej boli zainteresovaní aj najdôležitejší predstavitelia českej politiky.⁹⁷ Preto prezidentovi Benešovi zdôrazňoval, že jeho strana bude mať dôveru len v dohodu, ktorú bude garantovať prezident republiky a že k nemu privedie svojich straníckych kolegov, s ktorými by sa mala prebrať celá problematika slovenskej otázky, pri čom malo dôjsť k pokusu o vypracovanie písomného návrhu dohody.⁹⁸ V priebehu augusta 1938 bol Tiso s Jozefom Budayom, Jozefom Sivákom a Martinom Sokolom dvakrát na obede u Beneša na Hradčanoch a v niekoľko hodinových rozhovoroch boli prebraté všetky dôležité problémy slovenskej otázky.⁹⁹

Po prvom stretnutí Beneš skoncipoval prvý variant návrhu *Úpravy vzájomného pomeru medzi Čechmi a Slovákmí* a na druhom stretnutí prijal pripomienky Tisa a jeho druhov. Druhý variant návrhu dal pripomienkovať Milanovi Hodžovi a Ivanovi Dérerovi, z čoho následne vznikol tretí variant návrhu *Úpravy vzájomného pomeru medzi Čechmi*

⁹⁴ TISO, ref. 1, s. 533.

⁹⁵ RYCHLÍK, Jan. Z neznámych pamätí J. Ursínyho. In *Historický časopis*, roč. 40, 1992, č. 2, s. 243.

⁹⁶ BYSTRICKÝ, Valerián. Milan Hodža a československé vzťahy koncom 30. rokov. In BYSTRICKÝ, Valerián. *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu*. Bratislava : Prodama, 2008, s. 157.

⁹⁷ BYSTRICKÝ, Valerián. Štátoprávne predstavy na Slovensku v druhej polovici 30. rokov. In BYSTRICKÝ, Valerián – ZEMKO, Milan. (eds.). *Slovensko v Československu (1918-1939)*. Bratislava: 2004, s. 176.

⁹⁸ BYSTRICKÝ, ref. 87, s. 262.

⁹⁹ *Tamže*, s. 264.

a Slováckmi, ktorý 22. septembra 1938 odovzdal Tisovi.¹⁰⁰ O niekoľko dní výkonný výbor HSĽS na svojom zasadnutí v Bratislave rozhodol, že prijíma návrh za východisko rokovaní o slovenskej otázke, no Tiso ešte navyše žiadal, aby bola prijatá aj požiadavka vytvorenia ministerstva pre správu Slovenska.¹⁰¹ K ďalšiemu rokovaniu Tisa s Benešom o slovenskej otázke po Mníchove už nedošlo.¹⁰² Beneš síce pozval po kladnej odozve zo strany HSĽS Tisa do Prahy na ukončenie rokovaní, ale Tiso už na túto výzvu nereagoval.¹⁰³

Naopak, v článku s príznačným názvom *I naša trpezlivosť je už u konca* (1938) uviedol: „*Rečmi, sľubmi, ani najláskavejšími, najkrajšími, nemožno už viac Slovákov vodiť za nos. Dost' bolo všetkého. My dnes už nikom neveríme. Iba činom a skutkom...Trpezlivosť ďalšia nemala by zmyslu. Škodila by nám, nášmu národu, nášmu Slovensku, našej republike. Zahubila by nás všetkých.*“¹⁰⁴ Tiso v tom čase už odmietal prijať Benešov kompromisný návrh riešenia slovenskej otázky, ktorý nepovažoval za dostačujúci v kontexte štyroch bodov HSĽS.¹⁰⁵ Napriek tomu sa Benešov návrh stal predmetom rokovaní zástupcov politických strán zo Slovenska 29. a 30. septembra 1938 v Prahe.¹⁰⁶

Tiso na rokovaníach predniesol štyri body: uznesenie všetkých politických strán o individualite slovenského národa, zákonnou normou zabezpečiť slovenčinu ako úradný jazyk na Slovensku, utvoriť slovenský snem s primárnou zákonodarnou mocou a zriadiť Ministerstvo pre správu Slovenska.¹⁰⁷ Bol to praktický program, ktorý v určitej miere rezonoval v politike ľudovej strany od polovice 30. rokov a jeho realizácia nepredpokladala zmenu ústavy.¹⁰⁸ Už pred Mníchovom tieto požiadavky akceptoval prezident Beneš a 3. októbra 1938 o nich z jeho iniciatívy začalo rokovať prezídium ministerskej rady.¹⁰⁹

¹⁰⁰ V základnej otázke uznania samobytnosti slovenského národa Beneš zotrval na princípe, že existuje len etnický československý národ, ale súčasne toleroval zásadu: „*V tomto smyslu bude naprište dôsledne rešpektovaný názor jedné i druhé části Slováků a Čechů na otázku slovenské samobytnosti a bude zachována důsledně vzájemná tolerance jedněch i druhých, ať už se pokládají za Čechy, Slováky či za Českoslováky.*“ Návrh akceptoval myšlienku slovenského snemu, malo dôjsť k hospodárskemu vyrovnaniu oboch častí štátu, zvýšeniu počtu Slovákov v štátnej službe, počet českých zamestnancov nemal presahovať 30 % všetkých zamestnancov, malo dôjsť k „*naprosté rovnoprávnosti slovenštiny jako spisovné řeči Slováků s češtinou*“ a pod. BYSTRICKÝ, ref. 87, s. 264-265.

¹⁰¹ *Tamže*, s. 263.

¹⁰² *Tamže*, s. 264.

¹⁰³ *Tamže*.

¹⁰⁴ TISO, ref. 1, s. 555.

¹⁰⁵ *Tamže*.

¹⁰⁶ BYSTRICKÝ, ref. 97, s. 176.

¹⁰⁷ ČARNOGURSKÝ, Pavol. *6. október 1938*. Bratislava : VEDA, 1993, s. 85; BYSTRICKÝ, Valerián. *Žilinská dohoda 6. októbra 1938*. In Bystrický, Valerián. *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu*. Bratislava : Prodama, 2008, s. 272.

¹⁰⁸ BYSTRICKÝ, ref. 107, s. 272.

¹⁰⁹ *Tamže*, s. 274.

Po Mníchovskej konferencii v HSLS vznikli predstavy a viedli sa rokovania o možnosti upraviť postavenie Slovenska formou autonómie v rámci Maďarska v prípade rozbitia republiky.¹¹⁰ Tiso 29. septembra 1938 o 19.00 odovzdal spolu s Karolom Sidorom poľskému vyslancovi v Prahe Kazimierzovi Papéemu Deklaráciu, v ktorej sa hovorilo o možnosti utvorenia „*nezávislého slovenského štátu s poľskou garanciou*“.¹¹¹ Išlo o politicky naivné predstavy, ktoré neuvažovali o dôsledkoch a precedensoch takýchto krokov.¹¹²

Po Mníchovskej konferencii narastal tlak na riešenie slovenskej otázky a prevládali predstavy uzavrieť problém štátoprávneho postavenia Slovenska v rámci republiky.¹¹³ Vláda 5. októbra 1938 všetky štyri požiadavky HSLS odsúhlasila medzi 13. a 14. hodinou, no toho istého dňa po 18.45 už súhlasila s tým, že je nutné rokovať s ľudovou stranou na základe jej návrhu z 5. júna 1938.¹¹⁴ Nedá sa jednoznačne a presne určiť, kedy sa ľudová strana vzdala štyroch požiadaviek, pôvodne prezentovaných Tisom prezidentovi a na poradách slovenských politikov v Prahe 29. septembra 1938 v Prahe a rozhodla sa presadzovať maximálny program riešenia slovenskej otázky na základe svojho tretieho oficiálneho návrhu na autonómiu Slovenska z 5. júna 1938, teda cestou zmeny ústavy.¹¹⁵

Mníchovský diktát veľmocí a kapitulácia politickej reprezentácie štátu vytvorili možnosť a snahu presadiť koncepciu riešenia slovenskej otázky smerujúcou k zmene ústavy a federatívnej prestavbe republiky. Z dokumentov nepriamo vyplýva, že Tiso v prvých októbrových dňoch považoval za možné presadiť návrh autonómie z 5. júna 1938 a usiloval sa tento cieľ dosiahnuť bez ohľadu na postoje prezidenta a vlády.¹¹⁶ Považoval politické pozície HSLS za také silné, že mohol jednoznačne formulovať na túto dobu maximálne požiadavky strany.¹¹⁷

¹¹⁰ *Tamže*, s. 271.

¹¹¹ LANDAU, Zbigniew – TOMASZEWSKI, Jerzy. *Monachium 1938*. Polskie dokumenty dyplomatyczne. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe., 1985, s. 486; BYSTRICKÝ, ref. 42, s. 271.

¹¹² Svedčí o tom fakt, že poľskí predstavitelia na návrhy HSLS ani nereagovali. *Tamže*.

¹¹³ *Tamže*, s. 272.

¹¹⁴ *Tamže*, s. 288-289.

¹¹⁵ *Tamže*, s. 272.

¹¹⁶ *Tamže*. Nepriamo tomu nasvedčuje aj Tisov článok „*Padlo rozhodnutie*“ z 2. októbra 1938, keď v súvislosti s plánovaným zasadnutím výkonného výboru HSLS v Žiline 5. a 6. októbra 1938 uviedol: „*Padlo aj rozhodnutie užšieho predsedníctva ľudovej strany, ktoré do poslednej chvíle usilovalo sa docieľiť nápravu, aby bol uspokojený slovenský národ uskutočnením autonómie Slovenskej krajiny v zmysle Pittsburskej dohody. Predsedníctvo strany ešte i vtedy, keď polovica národa stala si do zbrane, vyčerpávalo všetky možnosti dohody s Čechmi, aby dokázalo, že chceme pokoj, nechceme vojnu a chceme pokojné vyriešenie slovenského problému... Vyčerpali sme všetky možnosti a držíme si za povinnosť výkonnému výboru strany (5. a 6. októbra 1938 v Žiline, pozn. M. V.) podať správu o neúspechu našich dobromyselných snáh a vyžiadať si od fórumu našej strany rozhodnutie o ďalšom postupe. Rozhodnutie toto bude historické. Na rokovaní výkonného výboru strany hľadá národ slovenský i celý svet.*“ Tiso vedel, že vnútro- i zahraničnopolitická situácia štátu po Mníchove je naklonená k presadeniu ľudáckeho konceptu autonómie Slovenska. TISO, ref. 1., s. 550.

¹¹⁷ Podľa Ivana Kamenca sa ostatné politické strany sa vo vzťahu k HSLS dostali počas žilinských rokovaní do pozícií „*chudobných príbuzných*“. KAMENEC, ref. 7, s. 59.

Tiso aj počas žilinských rokovaní 5. a 6. októbra 1938 zostal v štátoprávnych otázkach verný tradičnej politike HSĽS smerujúcej k plnému uplatneniu autonómie, pri čom treba zdôrazniť, že v 30. rokoch smerujúcej v skutočnosti k federatívnemu usporiadaniu.¹¹⁸ Vyhlásením a uzákonením autonómie Slovenska J. Tiso a spolu s ním HSĽS naplnili hlavný cieľ svojho politického programu a úspešne zakončili svoj dvadsaťročný zápas o autonómiu Slovenska.¹¹⁹

The Evolution of Jozef Tiso's Perception of the Slovak Issue in 1920 – 1938

Jozef Tiso (1887-1947) understood the Slovak issue as an ethnic problem based on the issue of recognising the self-determination of the Slovak nation. Before the Treaty of Munich, he perceived the solution of the Slovak issue exclusively within the framework of the Czechoslovak Republic (CSR); namely in acknowledging the self-determination of the Slovak nation and in the autonomy of Slovakia based on the principles stated in the Pittsburgh Agreement. He perceived autonomy as a realization of the Slovak national sovereignty, seeking a minimal form of Slovak statehood. In his view, Slovak autonomy was also a pre-requisite for economic growth in Slovakia. Until 1938 he was proposing such solutions to the Slovak issue which did not require amending the constitution. These proposals concerned either the extending of the powers of the local authorities or since 1935, the following four demands: the recognition of the Slovak nation's self-determination, amending the language law, the establishment of a Slovak parliament with primary law-making powers and of a ministry for Slovakia. After the Munich Treaty, Josef Tiso decided to press for the federative model of solving the Slovak issue in the third proposal by the Hlinka's Slovak People's Party (HSĽS) on the 5th of June 1938. Apart from attempting to ensure the integrity of Slovakia in case of the dissolution of the Republic by establishing contacts with Hungary and Poland (29th September 1938), he did not consider an independent Slovakia as an option and he sought the solution of the Slovak issue within the CSR.

Keywords: Jozef Tiso (1887-1947), Slovak issue, Czechoslovak republic, Czechoslovak national unity, Slovak nationalism, autonomy, federacy

http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=historia_nova

VAŠŠ, Martin. Vývoj Tisovej percepcie slovenskej otázky v rokoch 1920 – 1938. In *Štúdie k jubileu Pavla Jozefa Šafárika*. Historia nova II – 2011 – 1. Bratislava : Stimul, 2011, s. 40-73. [online] Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/HinoII-2011-1.pdf>

¹¹⁸ BYSTRICKÝ, Valerián. Jozef Tiso a 14. marec 1939. In BYSTRICKÝ, Valerián. *Od autonómie k vzniku Slovenského štátu*. Bratislava : Prodama, 2008, s. 253.

¹¹⁹ KAMENEC, ref. 7, s. 60.